Deo optimo maximo uni & trino, Virgini Deiparæ, & ſancto Lucæ orthodoxorum Medicorum Patrono.

1307

QUÆSTIO MEDICA

Cardinalitiis diſputationibus manè diſcutienda in Scholis Medicorum die Jovis 18. Martij.

M. DIONYSIO DODART, Doctore Medico, Præſide.

Sunt ne Carnes quovis alio cibo ſalubriores?

CIBUS homini petitur aut ex his quæ terra ſuppeditat, aut ex animalibus. Utrinque, ſalubris. Horum fere nulli pepercit aut gula, aut neceſſitas, aut male ſana quidlibet experiendi libido. Petitæ ſunt vel è carduis deliciæ, atque ex ipſis cochleis, teredinibus, viperis. Norvegi ex cortice abietis; Orbis novi incolæ vel ex radice venenatâ panem extundunt, nec minus valent. Acceſſit & conſuetudo quâ nihil tam eſt fœdum & intolerabile, quin quâdam animi inductione fiat voluptarium. Ita nobis verminantes aut ſane inveterati caſei, iis ipſis movent ſalivam quos idem odor in aliis rebus graviter offendit; veteribus garum, liquamen putridorum piſcis inteſtinorum, atque etiam nunc Hiſpanis coriandri recens herba, cimicibus olentior, & allium placet. Indis, ipſo allio gravior aza fætida cibus deorum habetur; Sinenſibus & Americanis ſeptentrionalibus, frumenti farina putridiſſima quovis oleto olidior in deliciis eſt. Tartari ſeptentrionales oleum ex balænâ petitum, Æthiopes ſponte mortuarum vaccarum inteſtina cruda nec purgata liguriunt; quin & ipſa vaccarum ſtercora magnatibus pro embammate. Denique ipſa rerum humanarum viciſſitudo quædam addidit, plura antiquavit: ut cum multa in deliciis fuiſſent, etiam in faſtidium venerint. Ita aſelli, hinnuli, vulpes, qui ab Hippocrate ad Galeni tempora etiam à lautis admiſſi ſunt, catelli convaleſcentium ſolatia, glires lautiſſimorum Romanorum deliciæ: nunc miſerrimæ tantum famis ſubſidia. Piſces olim apud Romanos, Græcoſque jucundiſſimus & quotidianus & ſalubris cibus divitum & urbanorum, hoc eſt otioſorum: nunc à lautioribus menſis plerumque, etiam quadrageſimalibus feriis, exulant ad cœnobia. Apud Romanos, Græcoſque veteres quotidie ſemel tantum edere, idque veſperi, promiſcuum; certe qui prandebant, pauxillum aliquid guſtabant; aliis abunde fuit toto die jejunos cœnare, nec ad ſaturitatem: nobis vix ſufficit quotidie bis impleri & à paulo plus trecentis annis, pro jejunio arcto habetur quæ fuit olim Græcorum, Romanorumque ingenuorum vita communis. Quin & tota vivendi ratio iiſdem in regionibus ævorum lapſu in contrarium mutata eſt. Syri Cypriique cujuſlibet carnis abſtinentiſſimi ad Pygmalionis ætatem; inde ultra Menandri comici tempora ſaltem piſcibus in totum abſtinuerunt; abſtinebant & Græci heroicis temporibus, tunc carnis edaciſſimi: nunc Syri, Græci, uno verbo Orientales permulti vice verſa carnes prope faſtidiunt, indulgent piſcibus. Germanis & Gallis olim vita abſtemia, & vinum eo nomine inviſum quod corporis vires frangeret: nunc vino, vel vinoſis liquoribus carere non poſſunt. Contra in oppoſitis regionibus eadem vivendi ratio. Groënlandi pariter & Æthiopes carnibus crudis veſcuntur. Ut olim Ægyptij panibus in annum coctis, Ichthyophagi piſcibus ad ſolem ſiccatis vivebant, ita nunc Lapones, Norvegi &c. Quin & cum aliud atque aliud diverſis in locis natura flagiret, contraria his ipſis invaluere; itaut frigido cœlo plus bibatur ubi minus ſititur; torrido, calida calentiaque expetantur. Ita bibaciſſimi hominum Sarmatæ, Æthiopes piperis ad luxum voraces, Sinenſes fervidum potant. Adeo quiſque ſuo more ſanus vivit. Cave tamen omnia perinde habeas. Quibuſdam legibus conſtat ciborum delectus; ut non tantùm alius alio præſtantior ſit, quadrupes quadrupede, piſcis piſce, avis ave: ſed & genus generi præſtet; non tantum habitâ ratione ad ſingulos, ſed ad regiones, tempora, ſtatus, inſtituta. Ita nationibus ad utrumque mundi cardinem ſitis, quibus nulli ſunt fructus, nullæ fruges, animalium carnes magis conveniunt; minus, his gentibus quæ Zonam torridam colunt, quibus commodiora quæ è terrâ prodeunt; Zonarum temperatarum incolæ utroque genere commode utuntur. Ita quadrupedes, aves, hyeme magis quam æſtate conveniunt; ver piſces commodiſſime tolerat; ægris pleriſque infirmiſſima materia; convaleſcentibus, ſedentariiſque media; ruſticis & omnibus qui vehementiſſime exercentur firmiſſima in uno quoque genere materia expetenda. Cuivis nationi, tempori, naturæ, ſtatui, inſtituto, cibi genus quòd terra fundit unum abſque aliis omnibus aliunde petitis aut cibis aut condimentis abunde ſufficit.

ELIGENDI cibi lex ſumma, non ratio quædam artificioſa ex philoſophorum opinionibus longe petita. Quippe nec corporum alendorum nec alimentorum intimam ſtructuram aut fermentorum conditiones aut norunt aut noſſe poſſunt. Lex prima, inſtinctus quidam, etiam in homine cæcus, qui in rerum Conditore, ſumma ratio, & perpetua. Quamquam bruta nonnunquam aberrant; tanto ſæpius homo, quanto plus inſtitutione, arte, animi inductione, perturbationibuſque & imaginibus, quam naturâ re-gitur; quo fit ut ſæpe jucundius eligat, non melius; quod jucundum quidem eſurienti ſit neceſſe eſt, ſed non ita ut vel plenum incitet. Igitur uſus accedat neceſſe eſt, lex ſumma, quæ inſtinctum regat, emendet & redigat ad naturam. Quicquid aut opinio præjudicata garriat, aut ſuadeat voluptas, nihil ratum habeas niſi quod experimenta docuerint; inter quæ maxima fides habenda his quæ plurima & vetuſtiſſima & frequentiſſima ſunt & latiſſime patent; ut tanto certior & magis cognita ſit cæteris Medicinæ partibus ea quæ victus ratione conſtat, maxime quæ regit ſecundam valetudinem, quanto communior morbo ſecunda valetudo, alimenta remediis frequentiora, natura medicinâ antiquior. Has leges aliquantum in Homine perturbat conſuetudo, quâ fit non tantum ut etiam ingrata naturæ tantò difficilius omittantur; ſed etiam ut per ſe jucunda, faſtidiantur; peſſima minus noceant; optima inſolita minus proſint, obſint aliquando. Sed dum in melius ea ſenſim mutatur, vix unquam non ſuccedit mutatio. Vis ſcire quid cuique brutorum maxime conveniat, animadverte quid lubentiſſimè veſcatur. Nonnunquam fallit hoc indicium. Equi, nulla fraude adhibitâ, tritico, quod avidiſſime vorant, rumpuntur. Sed per raro fallit. Sua Homini natura longe ignotior; adeò ut inſtinctum ſuum, ſua bona non niſi ratione jam non dignoſcat; non eâ quæ petitur, ex rerum principiis ſed eâ quæ ſenſus communis dicitur.

QUEMADMODUM unicuique animalium generi ſuum penu proprium eſt unde vivat: ita propria officina alimenti proprij conficiendi, viſcerum, imprimis ventriculi, propria ſtructura, & certa alimenti dividendi inſtrumenta, omnibus oris partes, nonnullis etiam ungues. Itaque ex earum partium figurâ quodnam cibi genus maxime conveniat certo cognoſcitur. Quæ tam manifeſto occulti Numinis eſt compoſita conſilio ut, ſi cætera ſileant, Deum hæc fateantur, & quaſi digito demonſtrent. Ita ſi avis, aut piſcis, aut quadrupes animal, etiam mortuum & ignotum, vis ſcire quo cibi genere commodiſſime victurum fuerit, quo ſimilia ſint alenda: partes eas conſidera quæ ad alimenta dividenda, conficienda pertinent. Roſtrum igitur & ungues avium aſpice. Quæ partes, ſi acutæ, aduncæ, duriſſimæ fuerint, ſcito prædâ victum quæſiiſſe & ventriculum membranaceum habere; ſi acutæ, duræ nec aduncæ, ad carpenda morticina comparatas; ſi minus firmo & recto acumine ſed ita ut roſtri latera tenuiſſimâ acie ſint, ſeminibus, frugibuſque enucleandis. Si quadrupes aut piſcis, dentes conſidera. Acuti & viciſſim ſpatia alterna ſubeuntes, ad lanienam factum demonſtrant; plani, quales bovi, ſcaro, rebus è terra natis vivere ſolitum; cui nulli ſunt inciſorij pabulatione vixiſſe manifeſtum; inferiori tantum maxillâ dentatum, ad ruminandum factum fuiſſe & multiplicis ventriculi, qui ejuſdem pabuli indicium; cui inciſorij ſunt dentes ut ſciuro, herinaceo, lepori, id aut fructibus victitavit aut virgultis. Non quod non & aliis nonnulla etiam ſalubriter uti poſſint alimentis; nam & canes ad lanienam & carnificinam nati, pane utcunque victitant; & mures atque ſorices deficiente prædâ quam vel ex propriâ fætura capiunt, quolibet obvio latrantem ſtomachum implent, ſed quod ea ſint magis conducibilia, ad quæ conficienda oris & ventriculi ſtructura videtur comparata. Idem eſto de homine judicium. Qui, quamvis omni ciborum genere vivat & valeat, tamen eâ eſt oris ſtructurâ quæ cum fructibus findendis, molendis, in aliis animalibus ſit addicta, oſtendit fructus humanum eſſe cibum, eumque naturalem, quippe arte nullâ, nullo labore paratum, nullis egentem condimentis. At fruges, arte quæſitum alimentum, licet eventu percommodum, tamen non uſque adeo naturale eſſe, ſuadet eadem ſtructura, impar conficiendis commodè frugibus, quæ molendæ, purgandæ, pinſendæ, fermentandæ, coquendæ, magnâ & longâ arte & multis ab Orbe condito ſeculis inventâ. Utrumque genus tam uſu comprobatum, ut à primis rerum initiis ad hæc uſque tempora Orbe toto claruerit; tam gratum, illud præſertim quod pertinet ad panificia, ut cum vix alius ſit cibus quem diu ventriculus exoptet, ille raró faſtidiatur, atque in aliorum continuâ viciſſitudine ſemper retineatur, ita tamen ut eo vix quiſquam ſe ingurgitet.

FRUCTUUM alij ſucco liquido prægnant, ut vuæ noſtræ, ceraſa; alij pulpâ humidâ conſtant, ut poma; alij quaſi farinâ quadam compacta ſunt, ut nuces omnis generis, caſtaneæ; cui generi accedunt frumenta & legumina. Quidni & fructibus addas olera quæ & ipſa alimenta ſunt & alimentorum condimenta. Horum omnium neque ſingula omnibus, neque omnia ulli conveniunt. Sed vix ulla eſt natura quæ, delectu quodam habito, in his omnia non reperiat, non tantum ad vitam neceſſaria, ſed etiam ad ſanitatem roburque & molem corporis; atque adeò ad voluptatem, etiam Epicuream, cujus finis, valere nec dolere. Itaque ſolus hic cibus homines pavit à primis rerum initiis ad diluvium; hoc Perſarum gens bellicoſiſſima & robuſtiſſima perdiu vixit, pane ſolo contenta cum naſturtio & ſale & aquâ, tum, cum univerſam Aſiam domuit; hoc ſolo ab annis plus bis mille utitur media pars Indorum, Brachmanum Baneanumque numeroſiſſimæ familiæ, quibuſlibet ærumnis laboribuſque pares. Hic cibus fere ſolus, certe præcipuus, ſtrenuiſſimas Romanoru Carthamaginenſium gentes in caſtris, pane extemporario & ſubcinericio, immenſis exercitiorum, operum laboribus ſuperiores reddidit, aquâ ſolâ vel poſcâ potos; ita non injucundus, ut & ipſis Imperatoribus non paucis ſatisfecerit. Hoc ad olympiadem ſexageſimam ſibi pondus nervoſque fecerunt athletæ graves. Hoc contentus Epicurus ſolâ mazâ & aquâ ſe beatum prædicabat. Temperatis, intemperatis naturis æque convenit. Optimi fructuum dulces. Cæteri, non tantum alimenta, ſed condimenta, medicamenta; in quibus vinum, perpaucis vel ad ſanitatem neceſſarium, vel ad robur, utile, niſi aſſuetis; nocivum vel eo ipſo quod, etiam ſobrios, ſibi faciat obnoxios. Dulces fructus, ac ſummorum ſaporum expertes, omnibus naturis utiles, præſertim autem optime comparatis. At intemperatis cujuſvis modi ſint, ſua cuique in fructibus frugibuſque oppoſita & utilis materia. Humidi ſiccioribus naturis, ut bilioſis, melancholicis opportuni, his denique quos durior aluus male habet; modo qui ſucco diffluunt ad efferveſcendum prompto, copioſo aquæ potu diluantur. Sicci humidiores naturas recreant, & quos exercet citatior alvus. Qui ſunt ſucci tenuis & condimentis acrioribus aut amariuſculis attenuati, conveniunt ſomnolentis & ſanguine craſſiori gravatis. Craſſi, lenti, mobiliores naturas, & perpetuo quodam ſanguinis æſtu percitas ſedant. Quin & obeſiorum corporum extenuandorum & tenuium ſaginandorum ars, tantopere, tantoque ſucceſſu veteribus exculta, idoneam in his materiam reperit, quâ fructibus humidioribus ſeurientem ventriculum fallentibus reliquo corpori alimentum exiguum & diſſipabile ſubminiſtrantibus; quâ coliphiis & ptiſſanis frumentaceis, pulte, Romanis olim Pœniſque admodum familiari, caricis, caſeo molli, exiguâ mole multum alimenti fundentibus, quod facile non evaneſcat. Inde pugiles ante Pythagoram gymnaſtem, qui primus carnes addidit, ſe ingurgitando non tantum ſuſpectam molem, ſed & robur in immenſum augebant. Sed cum nullus cibus ſit qui, dum nimius ſumitur, minus noceat, robuſtis, qui duriter exercentur, nullus modicus, magis ſufficit in longiſſimas inædias, quales etiam nunc Orientales quadrageſimalibus feriis tolerant, ſicco frigidoque victu, olei vinique experte. Vis faciles concoctu cibos & ventriculo etiam debili leves? Non tantum panis ſpumeus & recens ſubminiſtrabit; ſed & ptiſſanæ ex hordeo, orizâ, avenâ, paratæ. Eſuris? Nihil eſt quod alia deſideres. Tædium te tenet? Ecce tibi immenſam varietatem ferculorum; pomorum, pyrorum, prunorum, perſicorum, longe plura nobis cognita genera quam veteribus. Ipſa tempeſtatum varietas tædium antevertit, jucundiſſimis optimiſque fructibus. Ver fraga ſuppeditat, tum mora rubi idæi, odore ſolo pretioſa, mala armeniaca, quæ fructuum conditorum coryphæi; Æſtas pyra ruſilla, perſica, nuſquam, ne apud Perſas quidem venena, ubique mira jucunditate ſaluberrima; Autumnus pyra butyroſa, viridia oblonga, falerna ſeu bergamotiana, &, quæ in multam durant Hyemem, virguleſiana, bruta-bona, ambaretta; & quæ circulum anni conficiunt, pompeiana, poma reginetta. Jam ſi faſtidium urget, quod ſæpe carnes edentibus obrepit, & ſaturis, ſecundarum menſarum uſu, alioqui præpoſtero, corrigitur, nihil eſt quod alia deſideres. Ex ipſo eo genere condimenta ſuppetunt; innocentes cupediæ, ſine quibus, ne ipſæ quidem carnes ſapiunt. Ubique obviæ, cum naſturtium & acidulæ herbæ fere nuſquam non proveniant, ſed in Zona torrida optimæ; inter quas ſaccharum ipſo melle jucundius, nec minus ſalubre, veteribus cognitum. Otioſis ſua eſt in pane ex loto vel dilutiori polline parato, & diligenter ſive per molam aceſcentem, ſive per zythi ſpumam fermentato, tenuis & parabilis annona. Philoſophis & naturæ, mathematum, rerum æternarum meditationi addictis pura inde diæta neque caput petere, neque alvum diſtendere obnoxia, Ægyptiorum Sacerdotes, Magorumque apud Perſas tertiam partem aluit, & litteratiſſimam Phœnicum nationem univerſam, artium, ſcientiarumque parentes, Pythagoræ magiſtros, à quo Græca omnis Philoſophia orta eſt. Itaque idem cibus Pythagoricæ, nationi verius quam ſectæ per multa ſæcula ſuffecit & innumeris Eſſenorum, Therapeutarum, Anachoretarum, Cænobitarumque Ægyptiorum, Aſianorum myriadibus, parum & ſemel in die ſub veſperum ſumere ſolitis, & vitam exercitam, ſed vegetam & hilarem in longum ævum producentibus. Ruſticis noſtris & triremium remigibus panis cibarius cum paucis leguminibus ſufficit in quoſlibet labores. Placet peregrinatio, vel ſedentaria vita? Ubique fere invenitur tantum fructuum frugumque unde facile toleretur. Denique cum nihil æque ſervare poſſit ſanum ac animi tranquillitas, nihil æque labefaciat ac anxietas, quæ pleriſque plurima in quærendis cibis ſuccreſcit: quid pane fructibuſque vilius? Ut vere una hæc ſit ars innocentiſſima, Homines mediocri in re, ſine labore locupletandi, & ſimplex victus non corporis tantum, ſed etiam animi vera ſit Medicina.

ERGO cibus ex animalibus petitus non utique exoptandus, ſi lac, oua, butyrum, mel excipias; animalium fructus & quaſi ſpontaneum vectigal. Lac, Anglorum, Germanorumque & Sarmatarum, animoſiſſimarum nationum, perpetuus quondam cibus, abſtemiis optimum alimentum; in puris viſceribus, purgationem non exigit; cum fructibus ſiccis eximie concordat, nec repugnat humidis ſi acidos excipias; nec calculo facit obnoxios; & prope ſolum apud veteres novoſque morborum articularium remedium. Oua ſorbilia, non bilioſa ut finxit poſterior ætas; febrientium ferculum non reiiciendum ſi potu includatur; veteribus, infrequentius. Butyrum, mel condimenta; plerumque innoxia. Quæ trucidatis animalibus extorquentur, nec ita utilia, & ſuſpecta. Sanguis, adeps, ſtomacho gravis. Carnes commodiores, non ita tamen ut cum fructibus frugibuſque ex æquo conferri queant, quarum acceſſiones & condimenta; in tantum ſupervacua ut carnes ſolas veſci homines vix ferant, & qui fruges non habent, ut qui ſub polo ſunt, piſcibus ſiccis pro pane cum venatione utantur, Antillarum autem incolæ panem in veneno quærere auſi fuerint potius, quam ſolo venatu piſcatuve vivere. Piſces, an aves, an quadrupedes, parum aut nihil refert. Avibus reſpondent piſces ſaxatiles & pelagij, & fluviatiles carne friabili teneráque, majoribus autem quadrupedibus ſive ferisſive domeſticis reſpondent cetacei minores. Imo quibuſdam naturis piſces magis conveniunt, ut iis quas atra bilis male habet, & quibus aluus bilioſa aut corruptior, corpus plenius & grave, quo in numero divites & urbani plerique ſunt. Aliis perpaucis nocent, maxime ſi condimentorum delectus habeatur; & febrientibus commodiores ſunt, adeo ut in acutis morbis, ut pleuritide conceſſi, & in longis, ut cancro, morbis comitialibus, ſputo ſanguinis, tabe, & convaleſcentibus præſcripti ſint à Veteribus. Quos ad exquiſitam veri normam exigere, adeoque, verecunde & caute emendare quidem aliquando licet, ſed in eo præſtaret imitari, ut in multis quæ poſteriorum negligentiâ obſoleverunt, quam illos vetuſtatis contemptu invidioſe ſuggillare, vel odio novitatis, tanta religione colere, ut aut quæ ignoraverint, hoc ipſo, futilia; aut vera omnia quæ docuerint, eodem jure exiſtimentur. Quadrupedum autem volatiliumque carnes minus aptæ ſunt calidioribus naturis, & febrientibus, hoc eſt maximæ parti ſanorum, ægrorum. Quamobrem antiquatus ptiſſanarum & piſcium uſus, cauſariis, ægris, & cōvaleſcentibus iis qui ſorbitionibus ali ſolent, revocandus videtur, aut potius aliquanto melior & incorruptior ptiſſana ex oryzâ, ſaccharo modico & aliquot piperis albi granis integris condita, nunc Perſis & Indis febrientibus tam ſalutaris quam familiaris; vel ſaltem, Luſitanorum Italorumque ritu, in belle coctis, ſed dilutiſſimis juſculis ex pullo gallinaceo paratis, intritâ micâ panis; quæ omnia multò præſtant ſorbitionibus, quadrupedum aviumque ſucco prægnantibus & plane liquidis; cum etiam ſanis molliuſcule valetudinem ſuam curantibus concoctu difficiliores ſint, febrientibus autem ventris illuviem augeant, iis præſertim quibus fœtidior & fuſior eſt alvus. Nec quis credat carne carnem alendam, cum tauros herba recens, ſicca, opimos robuſtiſſimoſque faciat, & equos, animal ad onera præliaque natum, paleis habitiſſimos fieri conſtet. Neque conſuetudine, etiam à parentibus ductâ, naturam ita fieri putes, ut qui avis carnivoris ortus fuerit, huic neceſſitas incumbat aliqua eiſdem cibis ſerviendi: cum nec propriâ quidem conſuetudine quis ita mancipetur, quin ſæpe etiam delicatiſſimæ morboſæque naturæ, ſimul ac in cœnobia migraverint & abſtinentiæ ſe ſe tradiderint, quaſi miraculo confirmatæ viſæ fuerint; & homines opulentiſſimi arthritici, nec quadrageſimales epulas quotidianis conviviis ferentes & piſcibus exprobrantes cupediarum vitia fortunis exuti, ſicco victu convaluerint; & qui marcebat doloribus, inſomniis, imbecillitate ſtomachi, aut lacte & pane, aut ipſâmet xerophagiâ, non liberatus tantùm, ſed ſaginatus etiam, non unus viſus ſit. Adeo & lubentibus, fere omnia ſana; & dura neceſſitas naturæ nonnunquam propitia; & quæ putantur etiam ſanos affligere, ea vel cauſarios, imo ægros ipſos ſæpe recreant.

Non ergò Carnes quolibet alio cibo ſalubriores.

Aſſerebat JACOBUS DES PREZ, Pariſinus. A. R. S. H. MDCLXXVII.